

Krynica

ŠALTINIS

Bielaruskaja Narodnaja Hazeta

Vychodzić u aŭtorki i piatnicy.

№ 29 (738).

Cena 10 ct.

VILNIA, 12.IV.1940 h.

Hod vydańnia XXII.

Padpiska na hod — 5 litaŭ, na paŭhoda — 3 lity.

Zahranicu — ŭdvaja daražej.

Abviestki: za 1 mm u tekście 40 ct., za tekstam 30 ct.

Adresas red.-adm.: Vilnius, Pylimo g-vė 1—2, tel. 28-32

Adres red. i admin.: Vilnia, Zavalnaja vul. 1—2.

Redakcyja i administracyja adčyniena 10—14 hadz.

Redaktar pryjmaje 9—10 hadz.

ADKUL UZIALISIA PALAKI Ŭ LIĆVIE I BIEĻARUSI?

Bielaruski Centr u Lićvie, jak viedama, katory čas užo što-tydnia, u niadzieli, laodzić publičnyja zborki, tak zvanyja „niadzielniki“. Na hetych niadzielnikach byvajuc navukova - papularnyja lekcyi, deklamacyi, pieśni, muzyka. Prajektujucca tak-ža narodnyja skoki, tavaruskija hulni i inš. Na hetkija niadzielniki zvyčajna žbirajucca niamala narodu. Važna toje, što prychoziać nia tolki bielaruskija inteli-hienty, ale tak-ža i mnohija z vilenskich rabotnikaŭ, ramiešnikaŭ, i moładzi, — raz bolš, inšy raz mienš, zaležna ad zacikaŭleńnia temaj. U minuluju niadzielu temaj było pytańnie: **Adkul uzialisia palaki ŭ Lićvie i Bielarusi.** Lektaram byŭ dobry historyk i gieograf, **praf. St. Lubič-Majeŭski.** Zaci-kaŭleńnie było vialikaje. Sa-la była poŭnaja narodu.

Lektar havaryŭ żyva, składna, hruntoŭna, daścip-na, dobrym bielaruskim jazykom. Lekcyju svaju lektar začau ad admalavańnia kulturnych i palityčnych ad-nosinaŭ u Lićvie i Bielarusi, praściej kažućy, — u Vialikim Kniastvie Litoŭskim u kancy XIV st. U hetym ča-sie ab palakoch u nas ahu-łam nia było jašče i movy. Bielarusy i lićviny žyli sva-im samastojnym žyćciom, palityčnym i kulturnym. Pieršaja unija Litvy i Biela-rusi z Polščaj u 1386 h. u Krevie i panaŭlaŭni hetaj unii jašče nia mieli rašaju-čaha ŭplyvu ani na napłyŭ da nas palakoŭ, ani na po-lonizacyju lićvinoŭ i biela-rusaŭ.

Pačynajucca polonizacyja tolki z XVI st. i jdzie spačat-ku duža pavoli i niaznačna. U hetym čaśie ŭ Polščy ūz-vyšajucca i pieramahaje ŭ

palityčna-hramadzkiim žyćci ślachta. Hetym-ža samym zaražajucca i ślachta-bajar-stva bielaruskaje i litoŭska-je. Nastupaje Lublinskaja unija (palityčnaja) i Biera-ściejskaja unija (carkoŭnaja). Stanovicca jšče stulniejšaje zblieźnie polskaj i našaj ślachty. Kulturnuju pierava-hu maje ślachta polskaja. Heta zaražajuća dziei na litoŭskuju i bielaruskaju ślachtu, jakaja imitujućy (na-śledujućy) ślachtu polskuju i sama polščycca. Da taho paśla hetych dźvioch uni-jaŭ, kali faktyčna Vialikaje Kniastva Litoŭskaje piera-staje być samastojnaj dziar-žavaj, adkryvajucca dźviery na volny dostup palakom u Litvu i Bielarus. Znača, u hetym čaśie majem užo nia mała społčanaj litoŭ-skaj i bielaruskaj ślachty, a tak-ža i polskaha napły-vovaha elementu. Ale da rečy tut skazać, što nenaja imihracyja, heny napłyŭ pol-skaha da nas elementu i cia-pier byŭ niaznačny, bo pala-ki prad usim kiravalisia na poŭdzień: na Valyń, Padolle, Kijeŭščynu. Našy lasy i ba-łoty dla ich nia byli pry-nadny.

U kancy XVII st. (1697 h.), dziakujućy apalačanaj ślach-cie i častkava henamu pol-skamu napłyvovamu ele-mentu, polskaja palityka ŭ nas da taho ūzmacavałasia, što zamiest uradavaj biela-ruskaj movy była zaviedzie-na užo polskaja.

Paśla razboru Polščy ŭ kancy XVIII st. da poloniza-cyi bielarusaŭ i lićvinoŭ nia-mała pryčyniłasia carskaja rasiejskaja palityka. Špiarša rasiejcy mała razumieli nas i ūsich katalikoŭ lićyli pala-kami i nie pieraškadžali ta-kim čynam ślachcie pašyrać dalej polonizacyju kraju. Ale

Na poŭnačy ūznoŭ bjucca

Miesiac nie prajšoŭ ad taho času, kali zmoŭkli harmaty ŭ Finlandyi, jak, pralacieŭšy mi-ham praz Daniju, ūznoŭ pačali jany hrymieć u zachodniaj čaści Skandynavii, u Norvehii. Kali pišam hetaja radki, harmatnija hrymoty pierajšli ŭ šalonuju buru na norvežskich vodach, a častkava i na suchapućci tej-ža Norvehii. Čym heta bura kon-čycca, ci lepš — u što jana abierniecca, pakaža moža naj-bližejšaja užo hadzina. Tymča-sam-ža vierniemsia ŭ dumcy krychu nazad, kab ujavić sabie, jak da hetaje bury dajšło

„Haspadarčaja blokada“

Pisała užo „Krynica“, što Naj-vyšejšaja Vajennaja Rada sa-južnikaŭ (Anhlii i Francyi) pa-stanaviła anahdaj ūzmocnić blo-kadu Niamieččyny. Ŭśled za hetym, bo užo ŭ paniadzielać

8 h. m. na švitaŭni, anhlickija i francuskija vajennyja karabli

zaminavali norvežskija vody

i hetym, ulaściva kažućy, na-rušyli neŭtralnaść Norvehii. Niemcy, bačačy heta, rašyli, što nia mohuć astavacca pasyŭny-mi, tymbolš, što mieli byccam zusim peŭnyja viestki, što sa-južniki zaminavańniem vodaŭ nie ahraničacca. Ŭžo nasamuju viestku ab mahčymaści zami-navańnia norvežskich vodaŭ, u henym-ža kirunku vyjechaŭ mnohaličny niamiecki vajenny flot. Ŭviečary ž u toj-ža pania-dzielać niamiecki ūrad vystupiŭ da Danii i Norvehii z ultyma-tyŭnym damahańniem, kab jany nie pracivilisia pryňać nad saboj

protektorat Niamieččyny.

Za heta Niamieččyna abiacala ni ciapier ni paśla nie narušać

paśla pieršaha i asabliva druhoaha polskaha paŭstań-nia, i paśla skasavańnia unii, pačaŭsia duža vostry kurs prociŭpolski i pajšła rašučaja rusyfikacyja. U apo-šnim vyniku adnak heta jšče bolš zamacoŭvała ŭ nas po-lonizacyju, bo zmušała jaje baranicca.

Adnak usia polskaja ra-bota ŭ Lićvie i Bielarusi zaŭsiody datykała badaj vy-klučna tolki ślachtu i viali-kich panoŭ, a narod, jak bielaruski tak i litoŭski, pa-kinuty sam sabie, astavaŭ-sia žyć svaim asobnym, sa-bie svomym žyćciom. Sa-maja pahanaja i sapraŭdna-ja polonizacyja nas pajšła praz apošnija 20 hadoŭ pa-navańnia ŭ nas Polščy. U hetym miž inšym nia mała adznačyłasia polskaja polo-nizatarskaja škola z ksian-dzami-polonizatarami.

Na pytańnie ūrešcie: ad-kul uzialisia palaki ŭ Lićvie i Bielarusi? — adkaz pro-sty: Da 1919 h. nijakaj ko-lonizacyi palakami našych

ziamiel nia bylo, nichto z palakoŭ siudy masava nie pryjaždžaŭ. Tolki pad upły-vam vonkavych varunkaŭ polščyłasia miascovaja ślach-ta, bielaruskaja i litoŭskaja, a pryjezd siudy palakoŭ jak takich pačaŭsia ad 1919 ho-du. Za apošnija dvaccać hadoŭ panajaždžała siudy palakoŭ šmat, dyk niachaj jany ciapier ad nas i vyja-ždžajuć. A ab niejkich mia-scovych palakoch u nas nia-ma i movy. U tak zvanych miascovych, krajovych pa-lakoch niam a kapielki polskaj kryvi. Im usim vy-chad adzin: viarnucca nazad da svajho narodu, ad kato-rah a jany vyjšli, h. zn. da bielarusaŭ ci da lićvinoŭ.

Hetki byŭ źmiest lekcyi praf. St. Lubič-Majeŭskaha. Stuchačy naharadzili jaho burnymi vopleskami. Byli jany z lekcyi zdavoleny. Daŭno nia čuli jany praŭ-dzivaha žyvoha slova ab sabie, ab svajej minuŭščynie.

V. V—vič.

palityčnuju nezaležnaść i terytoryjalnuju celaść hetych krain. I naadvarot, zajavila, što: ū siańniašnich varunkach usiakaja sprobha supracivicca hetamu damahańniu budzie złamana niamieckimi zbrojnymi silami.

Ŭsled za hetymi damahańniami pajšli dziejańni. Ŭžo a poŭnačy z paniadzielka na aŭtorak (8-9 h. m.) zmotoryzavanyja addziely niamieckaj armii pierajšli niamiecka - danskuju hranicu i

pačali zajmać Daniju.

Da 8-aj hadz. rana ū aŭtorak była zaniata vialikaja časć Danii, razam z jejnaj stalicaj Kopenhaga'j. Pavodle dahetulašnich viestak, Danija, padaŭšy niamieckamu űradu farmalny pratest, zajavila pierad Niamieččynaj sva ju lojalnaść.

Krychu jnakš pajšla sprava z Norvehijaj, jakaja damahańniu Niamieččyny uspracivitasia. Hetym samym

pamiž Norvehijaj i Niamieččynaj nastaŭ stan vajenny.

Anhlija i Francyja „pastanavili pryjšci Norvehii z dapamohaj“, a tymčasam niamieckija zbrojnyja siły ū pieršy dzień ūžo zavaladali stalicaj Norvehii Oslo i takimi važnymi haradami, jak krepasť Bergen, Trondheim, zbombardavali Horsten, Kristiansand i vysadzili silnyja desanty ū mnohich inšych norvežskich portach. Ŭrad norvežski, abjaviŭšy ahulnuju mobilizacyja, pierasialiŭsia z Oslo ū pravincyjalny Homara.

Ŭ mižčasie adnak nadjechaŭ i vajenny flot sajuźnikaŭ i pry bierahoch Norvehii pačaŭsia boj z flotam niamieckim. Boj hety idzie dahetul i ciažka pradba-

čyć, čym jon končycca. Ŭ kožnym razie trudna nie zhadzicca z tymi, jakija kažuć, što i tut Anhlija z Francyijaj pryjehali ū čužyja vody bicca zusim nie dziela taho, kab kamušci (ū hetym wypadku Norvehii) pamahać, ale kab vajennuju buru pieraniešci dalej ad svaje chaty i kinuć u hetu buru novyja, dahetul niakranutyja siły.

A što z švecyijaj?

Susiedka Norvehii z uschodu, Švecyja, dahetul siadzić byccam i spokojna, choć — z adnaho boku (z Landynu) pajšla ū šviet viestka, što Švecyja abjavila ahulnuju mobilizacyju, a z druhoha (z Berlina), što űrad švecy byccam zajaviŭ, što neŭtralnaść švecy ničym niezahrožana. Pieršuju viestku, ab ahulnaj mobilizacyi ū švecy, zdementavala (adkinula) paviedamleńnie z Rymu.

* * *

Pa hetym ahulnym ahladzje padziejaŭ apošnich dzion, u kolki slovach skažam jašče, što ū sensie vajennym pradstaŭlajuć saboj uspomnienyja krainy: Danija i Norvehija.

DANIJA — heta nievialiki astraŭny kraj, viedamy z svajej vysokaj ziemlarobskaj kultury. Zajmaje Danija 44 tys. kv. klm., a nasieľnictva liča 3.800.000 čaľ. Vojska ū mironym čašie miela tolki 15.000 čaľ., a pry ahulnaj mobilizacyi 150.000 čaľ. Vajennaha flotu, kali nia ličyć kolkich adzinak prybiarežnaj kontroli, Danija nia miela. Latunstva składaľasia z 7-ch eskadraŭ, u jakich razam było zvyž 200 samalotaŭ roznaha hatunku. Tankaŭ Danija nia miela.

NORVEHIJA — heta kraj

Biełaruskaja emihracyja

Emihracyja — heta ludzi tak ci hetak vykinutyja z svajho kraju na čužyniu. Adny z ich jeduć tudy pa toje, kab pahladzić na šviet (takich najmienš), inšyja — na zarabotki, a jašče inšyja — zmušany pakidać rodny kraj prad prašledam palityčnaj űlady. Heta tak zvanaja emihracyja palityčnaja i ab jej tut skažam kolki slovaŭ, majućy na voku, peŭnaž, palityčnuju emihracyju biełaruskaju.

Biełarusy na emihracyji znajšlisia ad taho času, jak pačali zmahańnie za svajo nacyjanal'nae vyzvaleńnie. I heta reč zusim zrazumieľaja. Ŭsie vyzvalenyja siahońnia narody mieli svaju emihracyju, jakaja była dapauńieńniem, vyručeńniem, a niazar i mocnym kiraŭnictvam tej raboty, jakaja vialasia ū kraju. Hetak razumiejućy svajo zadanie emihracyja ūsiech narodaŭ adyjhrała wielmi-važnae značeńnie ū žyćci svaich narodaŭ. Ci i na kolki vykanała ci

choć bolšy ad papiaredniaha svaim prastoram (liča 323.000 kv. klm.), to adnak nasieľnictva liča tolki 2.900.000 čaľ. Razbudavanaj zbrojnaj siły taksama nia miela: armija Norvehii składaľasia ūsiaho z 12.000 čaľ., i taksama biaz tankaŭ. Na vypadak vajny moža zmobilizavać usiaho 120.000 čaľ. Samalotaŭ miela Norvehija kala 400 štuk, a vajenny flot składaľsia z 4 pancyrnikaŭ, 8 maľych torpedaŭcaŭ, 9 padvodnych łodak — usio heta tolki staroža doŭhaha morskaha bierahu.

v. v.

vykonvaje svajo zadanie emihracyja biełaruskaja — skaža kališci historyja. A my tut ahrańničymsia tolki da rejestracyi samych faktaŭ.

Pieršaja chvala biełaruskaj emihracyji chłynula pašla rasiej-skaj revalucyji 1905 h., druhaja — značna bolšaja — pašla sušvietnaj vajny. Najbolšym asiarodkam biełaruskaj emihracyji ū hetu paru staľasia čechasľavaččyna, a űjoj — asabľiva stalića Praha. Pobač i adnačasna rašli biełaruskija asiarodki ū Amerycy, Italii, na Balkanach. Pašla-ž vybuchu vajny 1939 h. pačali silna razrastacca biełaruskija asiarodki ū Francyi i asabľiva ū Niamieččynie.

Koždy z hetych asiarodka ū choć i žyvie žyćciom svaim sobskim, bolš ci mienš žyva adklikajecca i na patreby ahulna-biełaruskija. Ciažka ciapier wielmi dastać navieljšyja viestki z žyćcia biełaruskaj emihracyji. I tamu űspomnim tut dla prykľadu tolki dva apošnija asiarodki, h. zn. ū Niamieččynie i ū Francyi. Biełarusy ū Niamieččynie hurtujucca kala tydniovaha časapisu. „Ranica“ (ū Berlinie) a biełarusy ū Francyi — u arhanizacyi „Chaŭrus“ i kala jahonaha časapisu „Recha“. Akramia taho biełarusy ū Francyi arhanizujuć Biełaruskij Nacyjanalny Kamitet.

Z űvahi na siahońniašniaje palažeńnie trudna štošci bolš dakładnae skazać ab dziejnašci hetych arhanizacyj. Adno tolki jošć peŭnaže: biełarusy ūžo siańnia pierastali być biazvolnym matarjałam u čužych rukach i ūsie žyćciovyja padziei űsprymajuć pad kutom biełaruskich nacyjanalnych intaresaŭ.

Vincuk Advažny:

Praz mora — akijan

(Padarož u 1939 h.).

29.III.1939. Suezski Kanaľ. Pad toj čas, kali sinia-sivyja chvali viečna-niespakojnaha Siarodziemnaha Mora pačali vastrej šturmacca naš adzinoki parachod, a čyrvonaje sonca bliščela na čmianym niebie, jak harućy vuhol u šerym popiele, i kali ūsie znaki na niebie i na vadzie varažyli buru, my ūbačyli afrykanski bierah i ščašľiva pryjehali ū Port-Said.

Prastorny i dobra űstrojony hetu port z svaim azijackim kaleham, Port-Fuadam, niasuć ciažkuju i važnuju sľužbu na pačatku Suezskaha Kanaľu. Sa starany mora Port-Said nia wielmi dastupny: piaski-saľančaki afrykanskaj i arabskaj pustyni kališci sami byli morskim dnem i ciapier tolki pavoli panižajucca pierad vadoju; dyk voš darohu ū port treba było űstroić na celyja kilometry ū adkrytym mory. Jašče zдалoku spatkaŭ nas partovy zasmoleny parachodzik — pravadnik i pavioŭ pa hlumnaj, kručanaj darozie, vytyčanaj drobnymi plyvučymi lichtarniami-majakami, jakija viečna chistajucca na chvalach i facetna žmurać zialonymi, sinimi, čyrvonymi vačami-ahniaimi. Lichtarni űstrojony nadta dzivosna: adny — jak hrubaja bočki — z lampaj na baku — hojdajucca na vadzie;

inšyja — jak fatahafičnyja aparaty — na zialeznich trynožkach (na hetych — vidać — adpačyvujuć morskija ptuški-mevy, jakija kalyšucca razam z aparatam); inšyja — jak vializarnyja butelki, z elektryčnym vokam u haľoŭcy. — Tak abstaŭlena ūsia daroha. Ŭ samy port uvodzić nas asobny partovy pilot, jaki biareć u ruki kiraviectva parachodu.

Ŭnočy morskija lichtarni, adbivajućy ū vadzie kalarovyja ahni, naahuť vyhladajuć, jak dziciačyja zabaŭki. Mirhajuć kaźnaja inšym sposabam švialta i koleram — tak zdajecca, tolki zvodziać i dražniać biednaha padarožnika. Ale ūlašnie — heta pućiavodnyja znaki: jany pakazyvujuć niebiašpiečnyja padvodnyja skały i vydmy, a tak-ža plytkija, zradnyja vody. Pa kalorach švialta i pa sposobie syhnalizacyi kapitan paznaže ūnočy i ū tumannuju pahodu palažeńnie miesca i daje naležny kirunak parachodu.

Pry űvachodzie ū Port-Said bačym na bierahu pryhožy majestatyčny pamiatnik genialnaha inžyniera F. Lessapsa: rukoj pakazyvaje na svajo vialikaje dzieła — Suezski Kanaľ — zdajecca, zaprašaje siudy hašciej. — I šmat hašciej tut byvaje — parachody anhlickija, francuskija, italjanskija, niamieckija i inšyja.

Cikavaje űstrojstva — Suezski Kanaľ! Pačaty budavać 1869 hodzie, jon, badaj, niaskončany j ciapier: ūsciaž adnaŭlajec-

ca, papraŭlajecca i pahľybľajecca. A pry porcie vyras u hoľaj pustyni bahaty horad Port-Said, jaki ličyć 120 tysiać žycharoŭ, najbolš ehipskich arabaŭ, ale mnoha francuzaŭ, italjancaŭ, hrekaŭ, juhasľavianaŭ. Na pustynnym bierahu rastuć ciapier nia tolki cudnyja palmy, ale i hrubaja fortuny. Rozna-šersty narod žyvie koštam prajejnych: zatoje tut kaźny, aproč arabskaj, viedaje ūsie važniejšyja movy. Pryjšoŭ naš parachod francuski, dyk voš pa ūsiech vulicach Port-Saidu ūvieš narod — i vučony i smarkaty — łapoča pafrancusku: chvatajuć za rukavy, za poly — adzin pchaje ū ruki papiarosy, inšy — adkrytki; iduć za taboj stadaj: „kupi, kupi,“ bo im treba ješcil

Byli my ū Port-Saidzie viečaram i — voš cikava! — nia bačyli ū hetym vialikim horadzie nivodnaj arabskaj žančyny. Dziež jany? Pomniu, bačyŭ tut ich u 1936 hodzie dnio, ale mieli tvar zakryty — ad nosu űdoľ — čornaj sietkaj. Značyć, jašče isnujuć tut i haremy i ūsie, skasavanyja ū Turcyi, zakony Mahameta. Ab hetym šviedčać i fezki — mahametanskija čyrvonyja staŭbunavatyja šapki — jakija nosiać mužčyny ū Ehipcie i ū Somalisie i navat u Indyi. Prosty narod abkručyvaže haľovy kalarovymi anučami. Mužčyny — űspadnicach: takaja moda.

Araby — semity, svajaki žydoŭ, narod krykľivy, pabiahušćy, nia dbaje ab čysta-

Litowiec, Litvie, u Litvie

(Kančatac adkazu spadaru A. Mataču)

Zvierniemsia ciapier da sufiks —in, katory majem u nazovie „Ličvin“. Sp. Matač kaža, što „sufiks —in dla taho i istnuje, kab pakazać miascovej pachodžańnie... mieščanin žyvie ũ mieście“ i h. d. Tymčasam sufiks —in miascovej prynaležnaści nie abaznačaje; u pryviedziennych aŭtarom i da jich padobnych słovach hety sufiks pakazuje adzinočny lik, a miascovaja prynaležnaść wykazana sufiksam —an- (miešč-an-in — miasč-an-ie).

Sufiks —in maje nakšyja značeńni. Hetak jon — pobač iž jinšymi sufiksami — byvaje ũ pryimietach prynaležnych (Amilin, Iastaŭčyn), u jimionach, abaznačajučych stan, klasu (bajaryn, tut y zamiest i z pryčyny ačviardzieńnia papiaredniaha suhuku), pakazuje radovaje pachodžańnie (Rusin — syn Rusaŭ), nacyjanalnaść (tyj-ža Rusin, Baŭ-

U takich varunkach značeńnie hetkaha choć-by nacyjanalnaha asiarodka, jak Bielaruski Nacyjanalny Kamitet, nabiraje značeńnia asablivaha, choć u akančalnym razrachunku ũsio zaležać budzie ad taho, jaki ũ hetuju arhanizacyju ũlity budzie źmiest, jakaja budzie jejnaja praca.

Dziela hetaha apošniaha bielarusy na emihracyi siahońnia nia śmiejuć chadzić samapasam, ale musiać hurtavacca. Zacikavicca hetym pavinnu bielarusy zusiul, a ũ pieršuju čarhu bielarusy z Ameryki. T. B.

baryn, Tataryn, Serbin, Arabin) Jak skazana vyšej, nazovy, abaznačajučyja nacyjanalnaść, majuč i roznyja jinšyja sufiksy.

Sp. Matač zaciemiŭ, što „Nas, bielarusy, taksama časta nazывali „litvinami. Litvoj“, a našu movu „litoŭskaj“, a ja nie kazaŭ, što hetak nas nia zvali. Jakoje-b nia było pachodžańnie hetaha nazovu, ale za historyčnaj Litvy nas zvyčajna nazывali Ličvinami, daŭhi čas i paźniej, a častkava nas i ciapieraka hetak zavuč. U vadnosinach da našaha narodu nazoŭ „Litva, Ličvin“ byŭ nazovam nacyjanalnym, a nie terytoryjalnym, jak niapравilna dumaje aŭtar. Nia treba na heta lepšaha dovadu za toj, ab jakim zaciemiŭ sam aŭtar listu, pajmienna, što „našu movu zvali litoŭskaj“ bo havoryć nie ziamla, ale narod. Kali adnak sp. Mataču hetaha dovadu maŭ, dyk pryviadu jašče jinšyja. U toj samy čas, jak nas zvali Ličvinami, žydoŭ ani Cyhanoŭ Ličvinami nia zvali, choć jany žyli ũ tej samaj Ličvie, što jmy. Niekatoryja ũschodnija ziemli bielaruskija, jak, prykladam, zachodnija Kalužčyna, byli adno kołki dziesiatkoŭ hod u Litoŭskim haspadsćvie, adnak bielaruskaje nasialeńnie henych ziemlaŭ i da hetul sumiežnyja Maskoŭcy zavuč Ličvinami, Litvoj, kali tymčasam Ukrajincaŭ Ličvinami ništo nie zavie, choć Ukraina była kala 200 hod pad Litvoju. Maŭa hetaha, u tej samaj *histryčnaj* Ukrainie, u pav. Sarnienskim i Aŭruckim na Vałyni dy ũ Radomyślskim u Kijeŭščy-

nie žyvie bielaruskaje nasialeńnie, katoraje Ukrajincy tak sama zavuč „Litvoj, Ličvinami.“

Dalej aŭtar listu kaža, što ad „rusin“ jość prymieta „rusinski“, tymčasam takoj prymiety zusim niam, a jość prymieta „ruski“, tak sama jak da „bajaryn, Baŭbaryn, Maskovicin, Moskvič, Arabin“ jo prymiety „bajarski, baŭbarski, maskoŭski, arabski“, a nie „bajarynski, baŭbarynski, maskovicinski, arabin-ski“.

Padaŭšy niaisnujuču prymietu „rusinski“, aŭtar robić hetki vyvad: „Pavodle analogiji ad slova ličvin treba było-b mieć prymietnik „ličvinski“. Adnak jość „litoŭski“, dyk pavinna podle aŭtara być i „litoviec“. Spačatnyja chormy slovaŭ „Litva, Ličvin, Litoviec, litoŭski“ helkija: Litv-a, Litv-in, Litv-ьсь, litv-ьскъь. Z hetaha bačym, što prymieta „litoŭski“ tak sama blizkaja da chormy „Ličvin“, jak da „Litoviec“. Što jinšaha było-b, kab była prymieta „lito-viecki“, ale jaje niam.

Napaśledak, aŭtar zavaviŭ, što nazoŭnaje jimia „litoviec“ „nie maskoŭskaje, a čysta bielaruskaje“. Adnyja slovy bielaruskija ci jakija jinšyja podle svajho sufiksu abo fonetyčnaj asablivasći, a druhija, choć u sufiksie ci hukach ničoha vylučna bielaruskaha nia majuć, ale žjaŭlajuca bielaruskimi dziela svajho historyčnaha ũžyvańnia ũ bielaruskaj movie. Hetak i tutaka. U chormie „Litoviec“ ničoha procibielaruskaha niam, jak niam ničoha procimaskoŭskaha ũ chormie „Litvin“, ale adno maskoŭskaje, a drugoje bielaruskaje, bo tak jany ũžyvalisia ũ historyji hetych mov. Jak chormy „Litvin“ ni-

što-by nie dapuściŭ ũžyvać u movie maskoŭskaj, taksama nia moža ũ movie bielaruskaj ũžyvacca chorma „Litoviec“.

Prajaviŭšy vialikaje zacikaŭleńnie filologijaj, spadar Matač u kancy svajho listu wykazuje nia tolki niepašanu da filologiji, ale na't da samaje movy bielaruskaje, bo ũvažaje, što niekatorych chormaŭ ad slova „Litva“ „nia varta padparadkavać, zakonom bielaruskaj fonetyki (padčyrknieńnie majo — J. St.), bo jany „žjaŭlajuca niezrozumiełymi navat dla słavianskich narodaŭ“. Mnostva chormaŭ u našaj movie, jak i ũ jinšych słavianskich movach, jo niezrozumiełych słavianskim narodaŭ z jinšaj movaju. Pačaušy adkidać adny, čamu pakuć jinšyja i hetkim paradkam pryjšlosia-b vykinuć usie jazykovyja asablivasći bielaruskija i tady — pa svajoj śmierci — stałasja-b jana „čysta zrazumiełaj“, ale tolki danamu słavianskamu narodu, a nia ũsim. Imknieńnie da popularnaści, zrazumiełasć isnuje ũ handlova-pramyslovyh firmaŭ, ale j tam, vybirajučy nazoŭ sabie ci svajmu tavaru, jany nia mohuć usim uhadzić i, prykladam, adzin nazoŭ elektryčnych lampačkau niaprustoj na hučyć papolsku. Ad takich mahčymasćiu redka ũścieražešsia. I ścierahešsia nia treba, a treba tolki, kab slova było dobreje ũ tej movie, u jakoj ũžyta.

A što da taho, što słavianskija narody, „nia znajučy zakonau bielaruskaj movy, mohuć padumać, što hetyja slovy („Ličvie, u Ličvie“) pachodziać ad dziejaslova „lić“, to, kali aŭtar listu nia chvory na pierarost estetyzmu, dyk pierad na-

tu. Mova ichnaja čviordaja, padobnaja da starażydoŭskaj. Voś abrazok arabskaj movy (čytaj skora!):

„Tam, nad moram, viečarami
Brodziać araby z bahrami.“

Jak zatrymaŭsia naš parachod u Port-Saidzie, zara abkrużyli jaho ahramadnyja kupieckija łodki-struhi, z tavarami dla parachodu, i dziesiatki drobnych łodačak pryvatnych z padručnym tavaram dla pasažyraŭ. Padniaŭsia naŭkruh zapraŭdny „ũschodni“ harmidar. Pakul u nas spuści-li na vadu parachodnyja drabiny, ũžo araby pašpieli zakinuć da nas viaroŭku i začapicca za parenču i, jak tyja čerci, paležli z piakielnym hałasam na parachod. Možna było padumać, što napali na nas morskija razbojniki. Ale ničohal — heta partovyja rabotniki: zara sami dapali da padjomnych mašynaŭ i pačalasja ũ nas partovaja kułumiesia.

Ale voś — drabiny spuščany. ũvachodzjać da nas pradstaŭniki ehipskaj palicyi — zameldavać parachod. Pasažyram pieršaj i drugoj klasy dajuć pazvaleńnie adviedać horad; treciaj klasie staviać vastrejšyja varunki; a žydoŭ nia puskajuć całkom. Znajomy mnie žydok z 3-ciaj klasy maje važny interes da żydoŭskaha kamitetu — nia puskajuć! Ale jon havoryć usimi jazykami (vysieleny z Niamieččyny, pašla z Baŭharyi, a pašla z Italii; maje polski pašpart), dyk zara zhavaryŭsia i pa-

slaŭ u horad viestku, u żydoŭski kamitet. — Nu, jak? — pytaŭsia jaho.

— Aj, što havaryć? — kaža p. Josiel: — Mnie treba było — nu, pan, rozumieješ, što... Maja žonka z dačkoj — u Francyi: jany pierajšli „zialonuju hranicu.“ A ja z dvuma synami jedu ũ holenderskuju Indyju. My — hołyja, ũ niamieckim banku prapała 20 tysiać, i ũsio tam prapała! A jany mnie z kamitetu prystali tut.. macu na Vialik-dzień. —

— A čamu palicyja nia puskaje vas u Port-Said? — Nu, viedama, čamu! Bajacca, kab nie astaŭsia ũ Ehipcie — biez hrašej. Abo, kab nie prakraŭsia adsiul u Palestynu, bo tam araby bjucca z žydami. A ehipcyjanie — taksama araby! svoj za svajho ciahnie. —

Na našym parachodzie ũžo šmat arabaŭ, najbolš partovych rabotnikaŭ i drobnych handlaroŭ. U drugoj klasie na pamoście siadzić ehipski čaradziej — štukar: stary dzied, tvar jak hryb-smarščok. Na hałavie anuča; kaftan biaz rukavoŭ, u spadnicy. ũvieš skarb trymaje za pazuchaj. Havoryć-łapoča pafrancusku; paŭtaraje svaju pryhavorku — „giele, giele!“ padskakivaje i — robić šteki. ũziaŭ jajko, pałažyŭ u torbačku (vidzieli, ščupali — bylo!) ũsadziŭ tudy kurčotka, kryknuŭ — „ježi!“ i kurčo „žjeła“ jajko. Pośle „vycisnuŭ“ toje jajko z kurčaci. Plaskaŭ jajkom ab ziamlu i — jaho nia było: jano akaza-

sia pad chlapcom. Pośle rvaŭ kurčaci hałavu i — zrabilasja dvoje kurčat. Braŭ čatyry roŭnyja manety: davaŭ pa dźvie dźvium paniam; tyja ščupali, trykali mocna i — akazałasja — ũ adnoj čatyry, a ũ drugoj — pusta. Zatoje ũ hetaj za pazuchaj piščela kurčo! Pania spužalasja; a čaradziej damahajecca druhoja kurčaci — aŭ i zapraŭdy z-za plačej vyciahnuła taja pania (z vialikim piskam) i drugoje. Davaŭ dvaim vybrać pa dźvie karty z kałody i dobra zaciemić: pakazyvaŭ tyja karty ũsim i pašla kartavaŭ na roznyja manery, a pašla kłaŭ kałodu na ziamlu i — spad jahonaj nahi vyskakivali daloka na plac tyja samyja čatyry karty! Prosta, čartoŭski spryt i štukil hołymi rukami... Sabraŭ pośle šmat hrašej. — Najbolš adnak spadabalasja ũsim apošniaja šuka. Paprasiŭ čaradziej papiarosu biez ahniu, a druhuju z ahniom. Skazaŭ kurcu: „dźmuchni!“ hety dźmuchnuŭ. Tady čaradziej kurcu: „Ciapier skaży: idzi!“ Kurec kaža: „idzi!“ Čaradziej kaža: „dziakuj!“ i.. pajšoŭ z dźviumia papiarosami; a kurec astaŭsia z nosam. — Tut było najbolšaje „bravo!“ — šmat tam było jašče ũsiakich fokusaŭ u 1-aj klasie — i z tym samym jajkom, jakoje viešaŭ sabie na vuchu; na nosie; i z korkami, jakija hinuli ũ vačach, znajchodzilisja nie tam, dzie byli paložany; i z pałačakaj...

(d. b.)

mi vialikaja zahada (problema): procistaŭleńnie estetyčnaści pryrodnym zakonam movy. Aŭtar listu pieršy padyjmaje hetaje pytańnie i dziela taho jaho Źdže slava. Hlancie! Dziela chormaŭ „Ličvie, u Ličvie“ mohuć padumać, što nazoŭ „Litva“ pachodzić ad „lić“ — adkinuć hetyja chormy! Adnačasna z takim-ža pravam „mohuć padumać“, što nazoŭ „Litva“ pachodzić ad „lity“ — adkinuć nazoŭ „Litva“! Ličviny vyjaśniajuć, što nazoŭ „Lietuva“ pachodzić ad „lietus“ — „doždž“, a dzie doždž, tam i lle — nia treba nazovu „Lietuva“! Mała hetaha, tracha paŭlavinu prastoru Litoŭskaj respubliky zajmaje Žemajtija (Žamojć, Žmudź), što značyć pali-toŭsku „Niz“, a dzie niz, tam i vada (reki tudy ciakuć); nia-chaj-by pavažany aŭtar listu pasuliŭ Źmianić hety nazoŭ na „Velikija“ („kab Slavianie razumieli“). Dobra jaščė, kali vada čystaja, ale voś „Maskva“ značyć (pafinsku) „mutnaja vada“, dyk radzim sp. Mataču pasulić zmienu „Maskvy“ na „Suchahor“ abo „Siamihor“ (Maskva na siamioch uzhorkach). Hetak sumlenna papracavaŭšy, možna zrabić vialikuju rabotu: ačuniajuć chvoryja na vadapaloč, a nacyjanalnyja nazovy stanuć charošyja. Daŭoŭ zakony movy! Niachaj žyvie estetyzm!

Dr. J. Stankievič

P. S. U № 28 „Krynicy“ u majim adkazie sp. Mataču, tam, dzie kažacca ab sufiksu -ov-, jość karektarskija abmylki. Treba čytać hetak: Dadam, što -ov- u „Litoviec“ nie spačatnaje, jak u „viaskoviec“, ale iz spačatna-ha -zv- (Litvovcb).

Biełaruskaja chronika

Akademiju ŭ čeść Fr. Baševiča Biełaruskij Centr u Ličvie pastanaviŭ naładzić u Vilni 13 maja, na druhi dzień Sio-muchi.

Chto choča być siabram Biełaruskaha Centru, toj pavinien padać Upravie tva ad-paviedniuju zajavu. Blankiet takoj zajavy možna biaspłatna atrymać u sekretaryjacie Centru (Zavalnaja 1) štodzień ad hadz. 10 aj da 12 aj. Tam-ža možna atrymać i statut T-va.

Novyja biełaruskija pieśni. Na sioletnija Źhodki Fr. Baševiča i da jahonych-ža troch vieršaŭ napisaŭ muzyku prof. K. Hałkoŭski. Pajmienna: da vieršu „Chmarki“ napisana mu-zyka na 4 hałasy miešanaha choru, a vierš „Kałyčanka“ apracavany jak melodeklamacy-ja, tak-ža z učasćciem miešanaha choru. Muzyka da treciaha vierša jščė apracoŭvujecca.

Asabistaje. 11 h. m. u Ber-nardynskim kaściele adbyŭsia šlub Ludmiły Sikaranki i inž. Adama Dasiukieviča, b. redak-

BIEŁARUSKI CENTR U LIČVIE

u zali Biełaruskaj Džiaržaŭnaj Himnazii pry Dami-nianskaj vul. № 3-5 (uvachod z panadvorku) ŭ niadzie-lu 14 krasavika ładzić 7-my NIADZIELNIK, na pra-hramu jakoha zložacca:

1. referat mgr. M. PIECIUKIEVIČA na temu:

„Biełaruskaja Biełaja Kniha“

2. deklamacyja vieršaŭ FR. BAHUŠEVIČA i Paŭluka Trusa.

Uvachod na Niadzielnik volny i biaspłatny.

Pačatak a hadz. 17-aj

Biełaruskij Centr u Ličvie

prosić

vučycialoŭ Biełarusau

dać ab sabie nastupnyja viestki:

1. Imia i prožvišč
2. Kali i dzie radziŭsia
3. Jakija prajšoŭ navuki
4. Dzie i skolki času byŭ vučycialem
5. Ci maje litoŭskaje bramidzianstva
6. Dzie i ŭ jakoj škole ciapier pracuje
7. Ci maje siamju i jakuju
8. Jakoj viery
9. Ci naležyŭ kali da biełaruskich arhanizacyjaŭ i da jakich
10. Ci choča pracavać u biełaruskaj škole
11. Što dumaje ab spravie biełaruskaj školy
12. Točny adras pastajannaha prabyvańnia

Data.....

Podpis.....

P. S. 1) Ab kožnaj Źmienie adrasu treba zaraz-ža pavie-damlać Biełaruskij Centr.

2) Hety apytalnik treba napisać na asobnym ar-kušy čystaj papiery i prynieści ci prysłać u Bieł. Centr: Vilnia, Zavalnaja 1-2.

tara „Krynicy“ i staršyni Biel. Stud. Sajuzu ŭ Vilni. — Mała-doj pary — ščastlivaha žyćcia!

Z Savieckaj Biełarusi

Dakład ab Fr. Bahuševiču — rodnačalniku biełaruskaj li-taratury byŭ pračytany anahdaj na navukovaj sesii Biel. Džiar-žaŭnaha Uniwersytetu ŭ Mien-sku

Adbor učasnikaŭ na deka-du biełaruskaha mastactva u Maskvie adbyŭsia anahdaj spa-siarod 250 kandydataŭ u Mien-sku.

Z chutaroŭ u kałhasnyja vioski majuć być pierasieleny sioleta vasnoj paskončanaj siaŭ-bie dziesiac z paŭlavinaj tysiać haspadaroŭ u Mahileŭščynie

Kamunikat

Biełaruskaj Hrupy P.S.P. Li-toŭskaha Čyrvonaha Kryža

Biełaruskaja Hrupa Litoŭska-ha Čyrvonaha Kryža hetym paviedamlaje, što ūsie biełarusy, jakija jość zarejstravanyja ŭ inšych hrupach P.S.P. Lit. Čyrv. Kryža mohuć pieranieścisia ŭ Biełaruskiju hrupu da dnia 20.IV.40. U hetaj spravie treba žviartacca da kiraŭnictva Bie-laruskaj Hrupy na Zavalnuju № 1 kv. 2 ad hadz. 10 da 14 štodnia aprača šviat.

Kiraŭnictva Biełaruskaj hrupy

Lit. Čyrvonaha Kryža.

Vilnia, 9.IV.40.

VOKAM PA ŠVIECIE

Sto chacieli zrabić na Dunaju? Niamieckija hazety paviedamlajuć ab sensacyjnych rezultatach rumynskaj revizii na anhlickich handlovych karabloch, jakija 5 h. m. ūplyli na vody Dunaju. Karabli hetyja, pad vidam handlovych tavoraŭ viažli vialikija zapasy zbroi i inšaha vajennaha matoraju. Niemcy čvierdziać, što zbroja heta by-la praznačana Anhlijaj dziela sabotaž-naj akcyi na Dunaju, majućaj na ūvie-cie žnišćenie vodnych šlachot spalučajućych Niamieččynu z paŭdžion-nym uschodam Eŭropy.

Anhlija kuplaje 10 tys. samalo-taŭ u Amerycy. Majuć być jany ha-tovy najdalej za paŭhodu.

Čas vajny žmienšycca prynam-sia na hod — hetak čvierdzić anhlic-ki „Daily Express“ u suviasi z prad-bačanyimi pastanovami sajužnickich uradaŭ. Jakija heta buduć pastanovy — hazeta nia kaža.

Gafencu u Rymie. Ministr zahr.spraŭ Rumynii Gafencu vyjechaŭ u Rym. Kežuč, što padarož heta maje suviaz z padziejami ŭ Skandynavii.

Saviety ab padziejach u Skan-dynavii. Savieckaja presa piša, što pachod niamieckaj armii u Daniju i Norvehiju jość adkazam na staraŭni sajužnikaŭ uciahnuc hetyja krajny u vajnu pa svaim baku. Taja-ž presa pry hetym zaznačaе, što bałtyckim džiaržavam, jakija choćuć miru, z bo-ku sajužnikaŭ ničoha nie pahražaе.

I ŭ Amerycy spradžajecca. Pry-čynaj sprečki žjaŭlajecca konfiskata meksykanskim uradam naftavych kry-nicaŭ, jakija choć znachodzjacca na meksykanskim abšary, to adnak byli ūlasnaścij Zluč. Štataŭ (USA). Mek-syka zabaviazalaŭsia spačatku za hety-ja krynicy vyplacić umoŭlenuju sumu, ale dahetul nia vyplaciła.

Žyćcio ŭ Vilni i Kraju

Novym zastupnikom načalnika Vilni miesta i pavietu naznačany p. Draugelis, dahetulašni načalnik pav. Roslinskaha.

Ziamla dla biežancaŭ Minister-stva Ziemiarnobstv i Nutr. Spraŭ sta-rajucca, kab z parcelacyi dvaroŭ at-rymali ziamlu ūciekačy z Kiajpedy i šviancianščyny. — Treba dumać, što buduć uziaty pad uvahu i intaresy sialanstva miascovaha.

Zapas zolata u Litoŭskim Ban-ku na 1 krasavika siol. dasiahnuŭ 53.03 milj. litu, prociŭ 53.01 mil. lit. na 1 studnia, a zapas devizaŭ (zahraničnych veksaloŭ i inš. zabaviazan-ia) 12.5 milj. lit. prociŭ 6.58 milj. Znača za hetyja 3 miesiacy zapas zolata padniaŭsia na 0.02 milj. lit. (dvacca tysiać), a zapas devizaŭ — bolš jak na 6 milj. litu.

Niebiašpieka pavodki ŭ Vilni minuła. U časie najbolšaha pryplyvu viašnianych vodaŭ, rovieŭ ichni na Vialii ŭ Vilni dasiahnuŭ blizu 6 me-traŭ (norma 2.5 mtr.). Bolšaha pryplyvu nia bylo dziakujućy nočnym prymarazkam. Ad aŭtorka 9 h. m. pačynajućy vada ŭ Vialii pačala apa-dać. Da rečy zaznačyć, što pieršy lod na Vialii pajšoŭ 2 h. m., a nia 1-ha, jak ab hetym bylo ŭ svaim časie na hetym miesca abmylkova padadziena.

7 milj. lituŭ daŭ Ličvie zahranič-ny handal za miesiacy studzieŭ i luty. Za hety čas bylo vyvieziena tavoraŭ za 37.7 milj., a pryvieziena za 30.1 milj. lituŭ.

Praktyčnyja kursy sadoŭnict-va arhanizujecca ŭ hetkim paradku: u Padbrožzi i ŭ Ličunach — 12 krasa-vika, u Bujvidziškach, u Mazuryškach i Antovilu — 13 krasavika, u Niemen-čynie i ŭ Bujvidach — 15 krasavika, u Čapurniškach i Šumsku — 16 krasa-vika, u Bezdanach i Mickunach 17 krasavika, u Jašunach i Turhielach — 18 krasavika.

U Estoniju na raboty maje być pryniata sioleta 5 tys ludziej, zamiest dahetul ustanoŭlenaj ličby troch ty-siać.

Paradak na vulicach m. Vilni. Ad 15 h. m. vulicy m. Vilni pavinny być zamiecieny ūžo prad 6-aj hadz. rana.

Usie firmy, kali chočać mieć svoj nazoŭ na šyldach, pavinny zare-jstravacca ŭ ministerstvie Skarbu.

150.000 čužyncaŭ u Vilni naličana na padstavie rejestracyi ŭ ka-misaryjacie da spraŭ uciekačoŭ.

Pałonnyja z Niamieččyny ūžo varočaŭecca. Pryjechaŭ anahdaj trans-port z 84 čalaviek. Nastupny transport u 206 čalaviek maje pryjechać u Vil-niu 17 h. m.

Kamianičniki m. Vilni choćuć padniac aplatu na kvatery na 100 prac. Kvataranty baroniacca i taksama sta-rajucca abnižki na 50 prac. (na paŭlavinu).

Tablički na damach u Vilni pavinny być žmieneny da kanca hetaha tydnia. Novyja tablički buduć mieć nadpisy litoŭskija.

Z Anhlii praz SSSR u Litvu ŭ chutkim časie maje nadyjšci novy transport tavoraŭ. Adbyvajuc jany da-rohu dalokuju, bo praz Murmansk ci Adesu.

Ličviny z šviancianščyny jak repatryjanty ŭ chutkim časie majuć pryjechać u Litvu.

Achviary

zložanyja ŭ redakcyi „Krynicy, Na Biełaruskij Nac. Fond:

V. Barysovič	10 lit.
J. Katovič	1
A. Karniuk	250,,
R. P	3

Na biegrab. biełarusau:

Prajhrany zakład ad N N. 5